

Lezen in het basisonderwijs

In deze zomer verscheen *Lezen in het basisonderwijs* van Helge Bonset en Mariëtte Hoogeveen. Na hun publicatie over schrijven van vorig jaar beschikken we nu over een inventarisatie van empirisch onderzoek naar begrijpend lezen, leesbevordering en fictie.

Auteur: Harry Paus

Er is een kloof tussen onderzoek en onderwijspraktijk (zie ook het artikel van Symen van der Zee in dit nummer). De Onderwijsraad concludeert in haar advies *Kennis over onderwijs* (2003) dat er in het onderzoek schotten omver gehaald moeten worden tussen onderzoekers, ontwikkelaars en docenten en adviseert de overheid om meer te investeren in samenwerking tussen bovengenoemden in de vorm van toegankelijke overzichtsstudies. Daarnaast moeten leraren meer tijd en gelegenheid krijgen om op de hoogte te blijven van hun vakgebied, aldus de raad. Ook in haar advies *Naar meer evidence-based onderwijs* (2006) gaat de Onderwijsraad in op mogelijkheden tot een betere

benutting van wetenschappelijk onderzoek in het Nederlandse onderwijs. Zij pleit ervoor om systematisch informatie te verzamelen en te verspreiden over onderwijsmethoden of -aanpakken die evidence-based zijn, wat wil zeggen dat ze hun werkzaamheid hebben bewezen in empirisch onderzoek. “In het onderwijs”, aldus de raad, “worden vaak nieuwe methoden en aanpakken geïntroduceerd zonder dat duidelijk is dat het nieuwe beter is dan het voorgaande. Denk aan een nieuw lesboek of aan een iets kleinere groepsgrootte. Aan de andere kant vindt beschikbare kennis over bijvoorbeeld bewezen effectieve taalmethoden maar langzaam haar weg naar de onderwijspraktijk. (...) Er wordt te weinig geprobeerd bewijs voor de effectiviteit van onderwijsmethoden te verzamelen en die kennis ook te verzilveren “ (pagina 9).

Inventarisatie onderzoek naar taalonderwijs

In het project Het Taalonderwijs Nederlands Onderzocht (HTNO) wordt een bijdrage geleverd aan de oplossing van de gesignaleerde problemen, door het onderzoek dat verricht is naar taalonderwijs in het basisonderwijs te inventariseren, te beschrijven en te interpreteren. Daarmee willen de auteurs de kloof tussen wetenschap en onderwijspraktijk helpen dichten, ten behoeve van leraren, maar ook van anderen in en om het onderwijs: opleiders, ontwikkelaars, onderzoekers, (taal)beleidsmakers op scholen en op landelijk niveau.

Het project is uitgevoerd in een samenwerking van SLO, de Nederlandse Taalunie, het SCO- Kohnstamm Instituut en de Stichtingen Lezen Nederland en Vlaanderen.

Over begrijpend lezen worden 88 onderzoeken geanalyseerd en de auteurs geven aan het eind van hun beschouwing aan dat we al met al nog niet in de situatie zijn dat

we zouden kunnen spreken van ‘evidence-based’ onderwijs in begrijpend lezen. Onderwijs in leesstrategieën blijkt soms wel en soms geen effect te hebben op de vaardigheid in het begrijpend lezen en kennis van leesstrategieën en tekstkenmerken bij leerlingen hangt in het ene onderzoek positief samen met hun vaardigheid in begrijpend lezen en in het andere onderzoek niet. De woordenschat van de leerling hangt positief samen met de vaardigheid in begrijpend lezen, maar of ontwikkeling van en onderwijs in woordenschat effect hebben op die vaardigheid is niet onderzocht. Naar andere factoren die het onderwijs in begrijpend lezen positief zouden kunnen beïnvloeden, is nog te weinig onderzoek gedaan om aan ‘evidence-based’ te kunnen denken. Dit is jammer, omdat het onderwijs in begrijpend lezen uit het beschreven onderzoek niet heel positief naar voren komt: de didactische aanpak door leraren beperkt zich tot leerlingen teksten laten lezen en daar vragen over stellen, de Inspectie spreekt twijfels uit over diverse kwaliteitsaspecten van het bewuste onderwijs en leerlingen presteren in peilingonderzoek naar begrijpend lezen al decennia lang onder de verwachtingen van beoordelaars uit het veld (pag. 68).

Over leesbevordering en fictie worden 67 onderzoeken besproken. De auteurs trekken over dit onderwerp geen samenvattende conclusie; enkele saillante opmerkingen zijn: “Wat het beginsituatieonderzoek betreft zijn we al met al redelijk goed op de hoogte van het leesgedrag en de leesvoorkeuren van leerlingen, maar hoe leerling-kenmerken als leesattitude en leesfrequentie zich verhouden tot elkaar en tot de ontwikkeling van leesvaardigheid is nog allerm minst duidelijk. We weten dat leerlingen gemiddeld minder zijn gaan lezen in de laatste decennia, maar in welke mate het televisiekijken het lezen heeft verdrongen, is een onbesliste kwestie” (p. 113).

Het boek *Lezen in het basisonderwijs* is een aanrader voor wie wil deelnemen aan het debat over evidence based taalonderwijs.

Bonset, H. en M. Hoogeveen (2009). *Lezen in het basisonderwijs. Een inventarisatie van empirisch onderzoek naar begrijpend lezen, leesbevordering en fictie*. Enschede: SLO.

Eerder verscheen:

Bonset, H. & M. Hoogeveen (2007). *Schrijven in het basisonderwijs. Een inventarisatie van empirisch onderzoek in het perspectief van leerplanontwikkeling*. Enschede: SLO.

Beide publicaties zijn te downloaden via www.slo.nl

“Het descriptieve onderzoek naar de lespraktijk laat zien dat leraren in het basisonderwijs in toenemende mate aandacht schenken aan leesbevordering en aanverwante activiteiten als gepland recreatief lezen. De tijd die zij besteden aan voorlezen, aan activiteiten in het kader van de Kinderboekenweek en aan voorleeswedstrijden door leerlingen is in de laatste tien jaar sterk toegenomen. De grote meerderheid van de scholen heeft een eigen schoolbibliotheek. Voor zover er gegevens bekend zijn over de ervaring met leesbevorderende programma’s (leespromotie op OVB-scholen, Opstap, Sesamstraat) wijzen deze in een positieve richting. Uit het descriptieve onderzoek kunnen we afleiden dat leraren in het basisonderwijs in toenemende mate tijd besteden aan leesbevorderende activiteiten, en we weten in grote lijnen welke dat zijn” (p. 113). Uit onderzoek is niet bekend hoe leesbevorderende activiteiten worden vormgegeven, en ook niet hoe leraren en leerlingen deze activiteiten waarderen.